

UNHA MOSTRA DE ACTIVIDADES CORSARIAS

Por: Francisco Calo Lourido

Cando temos noticia de que un novo barco foi apresado por embarcacións somalís, falamos dun acto de piratería marítima e esiximos solucións aos estados e seguridade para os mariños que entran ou saen do Índico. Pero poucas veces nos lembramos de que o mar foi sempre o lugar no que os roubos, secuestros e crimes resultaban máis doados, lucrativos e, en múltiples ocasións, protexidos, fomentados e bendicidos polos gobernos. Aqueles mariños de pasados séculos que, con diferentes nomes, se dedicaban a asaltar embarcacións, podemos agrupalos en dúas categorías: piratas e corsarios. Os primeiros eran foraxidos que dirixían a proa a todo canto barco se lles puxera a tiro, sen dar contas a ninguén, mentres que os corsarios só atacaban, cunha Patente de Corso concedida por medio dun Real Decreto, a aquelas embarcacións de países inimigos ou de países diferentes, pero amigos destes. Eran os corsarios, xa que logo, persoas respectables e comerciantes honorables e patriotas que facían a guerra con licenza real e, de paso, procuraban enriquecerse coa parte do botín correspondente. Un mariñeiro en terra que entraba nunha taberna na procura de viño e traballo o mesmo se decidía por enrolarse nun barco que saía para a pesca de Terranova que noutro mercante con carga para Bristol, expóndose nos dous casos a ser atacado por corsarios, que noutro armado en corso, onde o atacante sería el e os beneficios poderían ser moi superiores. Aínda moitos libros de texto españois lles chaman piratas aos vencedores da Armada Invencible, Howard de Effingham, Lord Almirante, e ao seu lugartenente, o Vicealmirante Sir Francis Drake, grandísimos mariños laureados pola propia Graciosa Maxestade Británica. Se son dos nosos son corsarios e se son dos inimigos son piratas.

Hai nos arquivos miles de documentos que fan referencia a accións de corsarios, tanto dos nosos como dos alleos. Vexamos neste breve artigo algúns casos variados, tanto de ofendidos como de ofensores. Principio por unha protesta de mar, na que vemos algo que pode resultar curioso aos que descoñezan o funcionamento do corso, pois o atacante entrega á vítima un certificado da acción para que o empregue onde precise. Todo un detalle.

Don Ventura de Jaureguizar, capitán do cachemarin "Nuestra Señora del Carmen", da matrícula de Bermeo, cargou en Alacante e, o 20 de marzo de 1820, estaba no paralelo do Cabo de Santa María, cando foi apresado por unha goleta "insurxente", é dicir, de corsarios de Buenos Aires, que, como é sabido, andaba daquela nas loitas de emancipación de España. Colléronlle todo o que levaba e deixárono marchar, despois de lle facer un certificado, no que o capitán corsario ("Yo Comandante de la Goleta de Gerra...") recoñece que apresou o "chachamarín" e engade: "...y habiendo tomado lo que me Convenía del Cargo lo dejé hir a su destino por haber abistado otros buques a Barlobento y no habiendo tenido tiempo para echarlo a Pique. Según mis ordenes y leyes le doy la presente para que le sirva onde Convenga... a veinte y dos de Marzo de mil ochocientos veinte.- Francisco Gallego".

Se tivera tempo afundíao; pero como non o tiña, tirou de pluma e púxese a facerlle un certificado. Nótese o apelido do Comandante da Goleta, chamada "La Almida", insurxente para Jaureguizar, republicana para Gallego. Esta protesta de mar foi feita en Vigo, diante do escribán Juan Antonio Vieytez.

Tamén en Vigo e diante do mesmo escribán protesta D. José Rodríguez, capitán e piloto do cachemarin "San Antonio y Ánimas" da matrícula de "Curcubión". Procedía de Salou e, despois de facer unha escala en Alacante, puxo rumbo a Vilaxoán, Noia e Corcubión. Un vento do norte moi forte fixo que se deixara estar ao abrigo do Castelo de Sagres, onde coincidiu con

outros barcos españois e portugueses, desde o día 13 de xuño de 1821 ata o 19, en que cada embarcación sae ao seu rumbo. Ao día seguinte hai calma, escoitan canonazos e avistan un barco de tres paus que lles parece fragata e ven ao lonxe outros sete barcos que navegan cara a eles. Armaron os cinco remos que levaban, puxéronse á boga e pronto se atoparon nun conxunto de barcos ingleses e españois, todos no medio da calma podre. Están nesas, cando chega xunto deles unha corveta de guerra con bandeira americana, trapo que arría, poñendo no sitio a insurxente (de Buenos Aires). Este corsario fixo atravesar un cachemarin de Ribadeo e un iate portugués de Viana e, por medio da buguina, ordenoulle ao declarante e a outro cachemarin

de Santander que arriaran o trinquete. Prendeu os catro barcos peninsulares, mentres deixou libres aos ingleses, o que está a indicar o carácter selectivo do corso, pois non podemos esquecer que Inglaterra está a facilitar axuda aos insurxentes das colonias americanas. A este barco de Corcubión tomáronlle todo canto quixeron e deixárono libre, despois de lles mandar embarcar o capitán e a tripulación do iate portugués, que quedaron sen carga e sen barco. Puxeron rumbo a Vigo, onde efectuaron a protesta de mar.

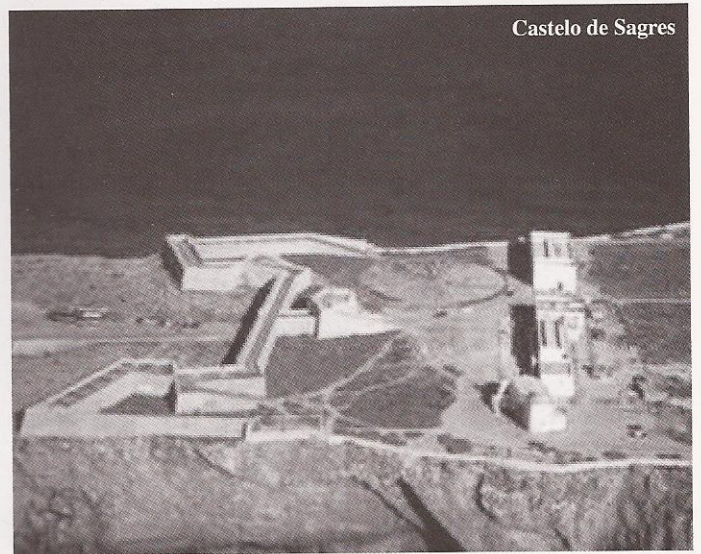
Don Manuel Gómez, capitán do bergantín “Nuestra Señora del Carmen” de Vilaxoán, cargou en Salou, fixo escala en Alacante e completou frete en Santa Pola, poñendo rumbo a Vigo. O 20 de maio de 1821, está a 10 millas ao norte do cabo San Vicente e 2,5 millas ao oeste do mesmo, onde foi apresado por unha goleta de guerra insurxente, procedente de Buenos Aires. O primeiro que lle di o capitán corsario é que llee toda a equipaxe de roupa xa que os vai botar ao fondo con carga e todo. Pero puxéronse a charlar os dous e mudaron as cousas: *“Entabló conversación con el, y le preguntó si era Vizcayno; le contesto que Gallego, y a esto le respondió que no hera su Paisano; prosiguieron su Conversación y en este ulterior discurso le declaró que era de Malaga y que el presidente Albean de Buenos Aires havia muerto, con lo qual haciéndole embarcar en su bote dela Goleta tres Cajas de Javon, once betas de esparto, dos piezas de Cotonía que pertenecian a Don José Benito Alvarez, la Mayor Redonda la bela de Estay Mayor la mejor aguja... le dejo en libertad y ordeno hiciese fuerza de vela y se sacase de su vista: aprovechándose de este favor continuo su biaje...”*

Non cabe dúbida ningunha de que lle valeu a cháchara que lle deu ao corsario, xa que, de entrada, lle di que recollan a roupa, porque os quere afundir sen máis e, despois de preguntarse de onde viñan sendo, cambia de opinión, cóllelle moi pouca cousa, case como dicindo que algo lle terá que coller para xustificar que navega en corso e, como indicando que non vaia a ser que se arrepiña, ordénalle saír a todo trapo. Un malagueño curioso este corsario americano.

Imos agora cambiar de terzo e ver o asunto desde a óptica do corsario.

Estamos en Baiona, onde D. Diego Rodríguez, Cabo de Presa de tres barcos corsarios nomeados “Nuestra Señora de la Antigua”, alias “El Triunfo”, “Concha” e “Duquesa de Osuna” e residente nesta vila, presenta unha reclamación sobre a caza e apresamento que fixeran do iate portugués “Nauquero”, nome que, supoño, sería realmente “Não Quero”, pero os escribáns en Galicia non só desgraciaban a nosa lingua, senón tamén a onomástica portuguesa. Trala captura, formouse expediente na “Comandancia Militar de Mariña do Terzo Naval de Vigo” e declarouse “Boa Presa” o mesmo o buque que a carga, con arreglo ao Real Decreto *“que en aquella época regía y se dirigía contra las naves de cualquiera nación que se rozasen o tocasen con Buque Ynglés y fuesen de estos visitadas...”*. España estaba aliada, daquela, como case sempre desde os Pactos de Familia, con Francia e, conseguintemente, Inglaterra e os seus amigos

eran inimigos nosos, polo que podíamos capturar barcos portugueses. Pero resulta que Napoleón decide invadir España e o nefasto Fernando VII traizoa ao pobo español e pasa a residir en Francia. Esta foi a realidade, aínda que o documento fale de *“la notoria usurpación de la Corona de nuestro legítimo soberano el Señor Don Fernando Séptimo”*. Agora, en agosto, está gobernando na España contraria a Napoleón a Xunta Suprema de Guerra e os antes inimigos convertéronse en aliados imprescindibles, polo que non se fan efectivos os beneficios da captura do iate portugués, o que obriga a Don Diego Rodríguez a pedir que se cumpra a sentenza a favor.

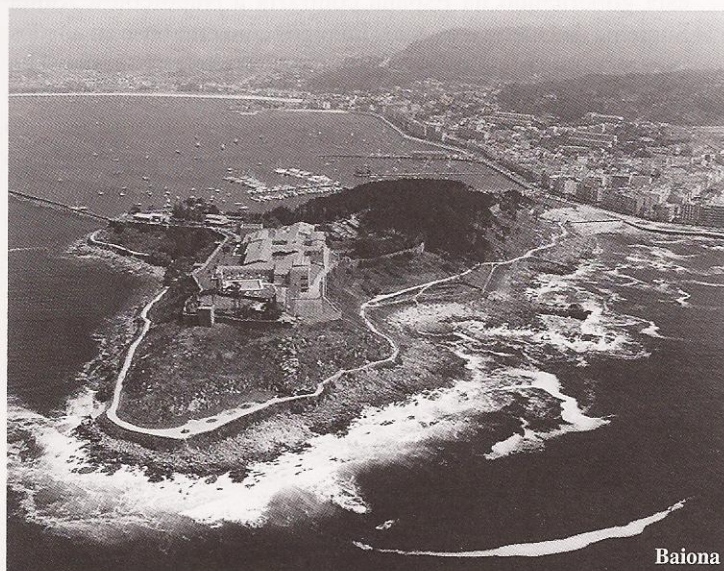

Castelo de Sagres

Así era a vida do corso. Mudan as relacións políticas, os inimigos convértense en amigos e a reclamar ao mestre armeiro. Tres anos antes, outro portugués, Don Francisco Antonio, veciño da freguesía de San João de Mindelo (Porto) e capitán do iate (transcrito Hiyate) “Nuestra Señora de la Lapa”, evidente castelanización de “Nossa Senhora da lapa” da matrícula do Porto, facía a contraviaxe de Inglaterra, a onde fora cargado de Laranxa e outros froitos, embarcados no Porto con destino a *“Liberpoole del Reyno de Ynglaterra”*. O 12 de xaneiro de 1805 tivo que arribar e fondear en Vigo, onde permaneceu ata o 23 do mesmo mes, partindo libremente para Porto. Pero antes de chegar ás Cíes foi abordado por un corsario da Coruña. De nada lle serviu alegar que acababa de saír de Vigo con tódolos permisos e foi obrigado a derrotar e fondear en Baiona. Entran as autoridades a bordo, revísanlle os papeis e quedan alí detidos con gardas e sentinelas a bordo. Despois de varios días de declaracións soubo que fora preso polo corsario “Santo Tomás”, alias “El Vengador”, capitaneado por D. Cayetano Torres. Fíxose este ao mar, despois de pecharlle e selarlle os zapóns e deixar custodia a bordo.

Protesta o portugués, asistido polo Vicecónsul do seu país, o 6 de marzo, alegando que esta situación non *“Corresponde entre dos Naciones que se hallan aliadas y en Paz”*. Dous meses despois, noutro documento, fai constar que entraron no barco as autoridades para revisar a carga e, ao abrir os zapóns, comprobaron que non había máis avaría que unha cativiña

pingueira que filtraba da cuberta e que empapaba un fardo de baetas. Procedeuse á descarga e comprobouse que a falta de ventilación, por estar sempre fechados os zapóns, estaba botando a perder as mercadorías, que houbo que sacar para fóra e poñer a asollar nun campo. Fai unha nova protesta, dicindo que dá compaixón ver como está todo o cargamento.

Baiona

O 11 de novembro do mesmo 1805, volvemos tropezar con outro portugués, tamén do Porto e igualmente chamado Don Francisco Antonio, pero, neste caso, de Oliveyra. A xulgar pola sinatura, debe de ser outra persoa distinta da anterior. Era capitán do Iate "El desempeño Feliz", fondeado no porto de Baiona. Fai constar que, ás 9 da mañá do día 4 de novembro, navegaba entre Poba (A Póvoa de Varzim?) e Vila do Conde, rumbo ao Porto, procedente de Amsterdam, cando foi abordado polo corsario español "La Liebre", capitaneado por D. José Ybergaray. Engade que, no acto da abordaxe, o segundo de a bordo e intérprete, D. Bernardo Mullony, apúntalle ao capitán que non vía motivos para apresar ao portugués, pero este segue na súa, manda que toda a tripulación, agás o capitán e un rapaz, salten a bordo do corsario e entrega o mando do portugués ao citado D. Bernardo Mullony. Ao día seguinte chegan a Baiona, onde fican retidos. Na protesta que fai diante do escribán, tamén auxiliado polo Vicecónsul que acompañara ao anterior, D. Manuel Antonio Bugallo, fai constar que xa lle faltan cousas por valor de 168 pesos menos 2 reais.

Seguimos vendo que o corso era unha actividade de guerra, pero na que as decisións finais se tomaban moitas veces nos

despachos en terra. Outra cousa que resulta sorprendente é que se podía atacar os barcos portugueses, mentres que as autoridades diplomáticas, caso do Vicecónsul, permanecían no seu posto, defendendo os dereitos dos seus compatriotas. E xa para rematar, veremos como, en ocasións, no medio da confusión, caen ata compatriotas.

Estamos novamente en Vigo, pero fago constar que tódolos documentos aquí citados forman parte dos protocolos do escribán, Juan Antonio Vieytez, que o mesmo traballaba en Baiona que en Vigo. Tropezámonos agora cun fato de galegos, todos eles da mesma zona, que, procedentes de Lisboa, foron apresados xunto co barco no que viaxaban en calidade de pasaxeiros. Vexamos a relación: Antonio do Pazo, veciño de San Adrián de Calvos, Francisco Míguez e Juan Antonio Barral, de San Paio de Moscoso, José do Campo e Antonio Sobral, de San Salvador de Soutomaior, José de Barros, Baltasar Ricón, Benito Blanco e José Pérez, todos eles de Santa María do Viso, e Miguel González, de San Pedro de Gaxate, localidade esta do partido da Lama, sendo as anteriores do de Redondela.

Todos os citados fan constar, o 8 de xuño de 1822, que o barco no que viñan, unha rasca portuguesa chamada "La Concepción" ("A Conceição", supoño), foi abordado por unha lancha armada española, capitaneada polo francés Docoing, quen os roubou e trouxo ata este porto de Baiona. Engaden que procedían de Lisboa, onde andaban a traballar para gañar a vida e que agora están todos eles detidos en Baiona, sen poder encamiñarse ás súas casas e familias e "gastando lo que no tienen".

Como vimos de ver, o corso era unha actividade legal, pero neste tipo de traballos era moi doado rozar e ultrapasar a legalidade, chegando a atacar barcos que eran inimigos, cando zarparan, pero de países cos que, nese medio tempo, se fixeran as paces, sen que o corsario tivera noticia. Obviamente tamén se daban os casos contrarios: deixar seguir rumbo a un inimigo, porque non había coñecemento de que se tivera feito unha declaración de guerra a ese país. A vida no mar era un constante temor, non só aos elementos, senón a toda canta vela se vía no horizonte. E estes pobres veciños nosos viñan de traballar duro de Lisboa e, posiblemente, de escoitar e sufrir frases delicadas, do tipo de "Três galegos não fazem um home, não sendo para comer" e, cando veñen cos seus aforros para a Terra, son asaltados, roubados e presos por un barco español, mandado por un francés, polo único delito de facer a navegación nun barco portugués.

A.H.P.Pontevedra. Protocolos de Juan Antonio Vieytez. Caixas 2964, 2967 e 2968.

EN TEMPORADA:
Caza
Lamprea
Angulas
-
AMPLIA CARTA

Restaurante

Casa Dora

José del Río, 6 - Teléf.: 986 881 383 - MARÍN

